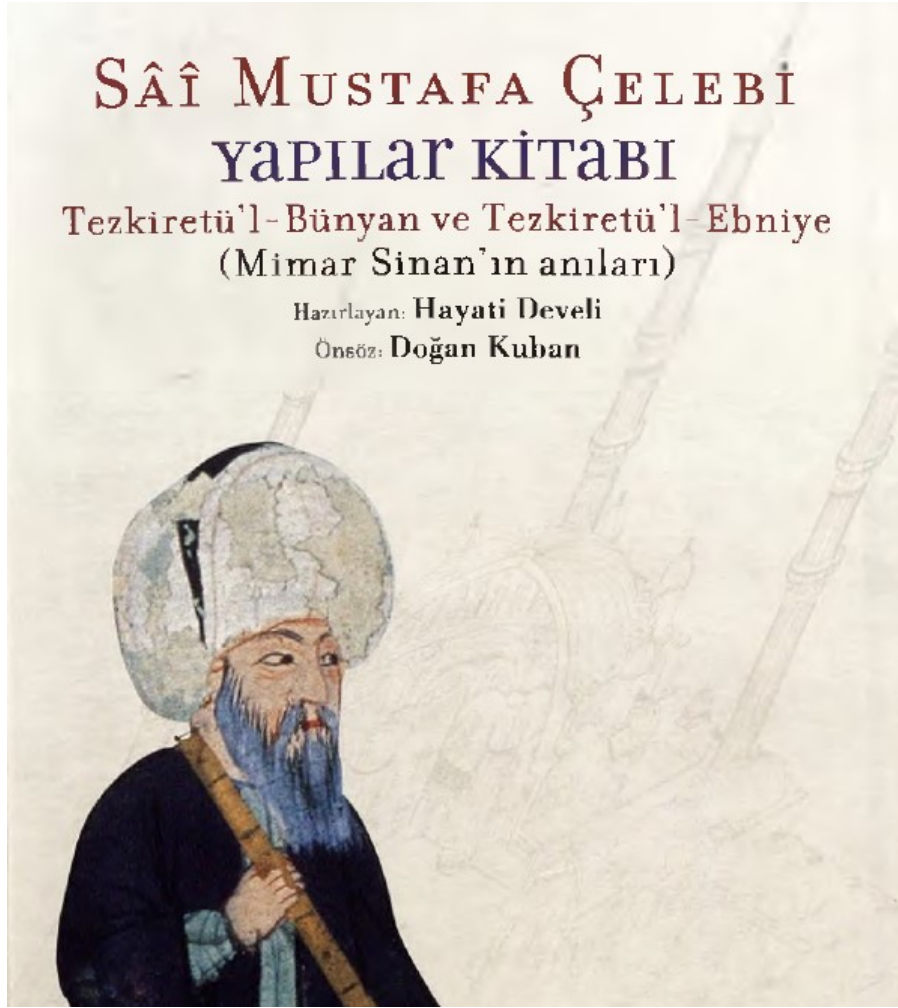

Tezkiretul-Bunyân

Mimar Sinan'ın hayatı

Sâî Mustafa Çelebi'nin
Yapılar Kitabından parçalar

M A Eyler, Kasım 2020

Sâî Mustafa Çelebi
YAPILAR KİTABI, Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye

K Kitaplığı 30
Sanat 3

ISBN: 975-296-040-5

Çevriyazı, Eleştirel Basım ve Notlar: Hayati Develi
Günümüz Diline Aktarım: Hayati Develi-Samih Rifat
Yayına Hazırlayan: Samih Rifat-Arzu Karamani Pekin
Kitap Tasarımı: Ersu Pekin
Düzeltili: Alev Özgüner
Baskı: MAS Matbaacılık A.Ş.
Dereboyu Caddesi Zagra İş Merkezi
B Blok No 1, 34398 Maslak, İstanbul
0212 285 11 96
info@masmat.com.tr

© Koç Kültür Sanat Tanıtım A.Ş. 2003
Barbaros Bulvarı, Morbasan Sokak, Koza İş Merkezi
C Blok, 80700 Beşiktaş, İstanbul

Kitabın kapağı ve içi

Haritadaki 240 eser ve (ekrana sığmayan) Bosna-Hersek ile Mekke-Medine

<http://maps.google.com/maps/ms?msa=0&msid=117965181485585444935.000456ece9b58e100c584>

Mimar Sinan (1490?-1588)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Mimar_Sinan

Tezkiretul-Bunyan (1586)

Sâî Mustafa Çelebi (1550?-1595)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/sai-mustafa-celebi>

Yapılar Kitabı (2003)

Prof Dr Hayati Develi (1962-)

İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Dekanı

Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu Üyesi

<https://www.academia.edu/30488076/>

İÇİNDEKİLER

7-9	Tezkiretü'l-Bünyan'ın yeni baskısı için önsöz DOĞAN KUBAN
11-22	Mimar Sinan'a ve eserlerine ilişkin kaynaklar HAYATİ DEVELİ
25-27	Kaynakça
29-108	Günümüz diline aktarım 31 Tezkiretü'l-Bünyan 95 Tezkiretü'l-Ebniye
111-195	Çevriyazı 113 Tezkiretü'l-Bünyan 171 Tezkiretü'l-Ebniye
196-203	Dizin
255-205	(sondan başa doğru) Tıpkıbasım 221 Tezkiretü'l-Bünyan 209 Tezkiretü'l-Ebniye

هذا کتاب تذکرہ بنیان حبس عال آن استوار کاروان
سرمه اران سنان بن عبدالمنا ان علیه الرحمۃ والنعوذ

حد و سپاس اول مؤسس ساس سبج طباقه و سنای
بی قیاس اول بانی مبنای طاق سهرنه رواقه که بوکارخانه آ
و کلهه سنجار و پرکار خلوت ساری جان و دل و لایق ضرر و جو
آدمی بنیاداید و ب نقش نگار اخلاق سنه ایله جامع قلبدین

ابا و ایلدی بسنوی

ز می صانع کاید و ب طاق هر کوندن	بو کاخی طرح قلد می کاف و نوید
در کسره طور غروب بونه قیاسی	معلق اصد می طوب آفتابی
بد قدر نله تخمیر اصد می اجنابی	و جو و آونه اور و می نبای
نظر قصر و جو و نه نظر اولد	کتابه اکا اول بر و لر اولدی
جو کاخ جسم آدم اولدی ابا و	خلیل الله قلد می کعبه بنیاد
در و دما معدود و وصلوات نامحدود و اول معمار کعبه و انجاء	

صراط کبر و سنی شریع حبیب کریم و سئو که کم و دوشه نذر جبریمی
در وصف آن خواجگان دنیا و دین حبس ریا کرین

رضوان الله تعالی علیهم اجمعین

محراب کعبه حقیقت و اول فیدل باب طریقت جامع
وصفا و بار غار سرور انبیا حجر کعبه دین بر کزیده چهار بکرین
قام مقام رسول ب العالمین امام بهام با غریق حضرت ابو بکر صدیق
نظم بار غار رسول در صدیق نمک در رسول در صدیق با ایست
اول منبر جامع عدل و داد و اظهر اهل صدق و سداد و ستون
خانه اسلام کرین امام فاروق حق و باطل سلطان عادل
خست زن و یو آردین مطهر و کور کننده فیض حضرت عمر فاروق
رضی الله تعالی عنه نظم عالمه کلام شد می مثل عمر
ره وین بجره بر مجاهد اربا زماله اول محفل جامع حسن و اخلاق
و اول جامع کلام الله الملک العلام رحیل شهید افان سفق
دینه زینب و زین حضرت عثمان بن عفان و می النورین
رضوان الله تعالی عنهما نظم صرف اید و سب نور دیده بن عثمان

• HÂZÂ KİTÂBU TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN
HASB-İ HÂL-İ ÂN ÜSTÂD-İ KÂR-DÂN
SER-Mİ'MÂRÂN SİNÂN BİN ABDÜLMENNÂN

Hamd u sipâs ol mü'essis-i esâs-ı seb'-tîbâka ve senâ-yı bî-kı-
yâs ol bânî-i mebnâ-yı tâk-ı sipihr-i nüh-revâka ki bu kâr-hâ-
ne-i âb u gilde bî-hencâr u pergâr l halvet-serây-ı cân u dil
olan kasr-ı vücûd-ı Âdemi bünyâd edüp nakş (u) nigâr-ı ah-
lâk-ı hasene ile câmi'-i kalblerin âbâd eyledi

Mesnevî-i ma'nevî

Zihî Sâni' k'edüp zâhir kümûndan
Bu kâhı tarh kıldı kâf (u) nûndan
Direksiz turgurup bu nüh-kıbâbı
Mu'allak asdı tob-ı âfitâbı

BU KİTAP, USTALARIN USTASI MİMARBAŞI
ABDÜLMENNANOĞLU SİNAN'I ANLATAN
TEZKİRETÜ'L-BÜNYAN'DIR.

Şükürler olsun yedi katın temellerini atana ve eşsiz övgü-
ler olsun dokuz katlı gök kemerinin binasını kurana, ki bu fa-
ni işlikte kuralsız pergelsiz, Adem'in can ve gönül konağı var-
lık sarayını yarattı; onun yürek camilerini güzel ahlak nakış-
larıyla şenlendirdi.

Mesnevi-i Manevi

Ne güzel Yaratan ki çıkartıp gizlendiği yerden
Var etti bu köşkü “ol” buyruğundan
Sütunsuz durdurdu havada dokuz kubbeyi
Asıp bıraktı ortaya güneş küreyi

Her söz hamd ile başlar...

Ve dūrūd-ı nâ-ma'dūd ve salavât-ı nâ-mahdūd ol
mi'mâr-ı ka'be-i dil-i ahyâra ki hencâr-ı şer'-i kavîm-i Sâni'-i
kadîm ile sâlikân-ı meslek-i râh-ı Hudâ ve râh- revân-ı menâ-
zil-i hayât u bekâ olan ümmet-i şikeste-bâl ü za'îfû'l-hâli
kantara-i sırât-ı müstakîmden sarây-ı riyâz-ı na'îme sâlik kı-
lup ol sirâc-ı dîni reh-nümâ eyledi.

Zihî kemâl-i kerem sun'-i Hak te'âlâda
Getürdi âhirete hep misâl dünyâda
Sırât köprüsi şer'-i Habîb-i ekremdür
Şu kimse kim düşe andan yeri cehennemdür

Yâr-ı gâr-ı Resûl'dür Sıddîk
Gam-güsâr-ı Resûl'dür Sıddîk

'Âleme gelmemişdi misl-i 'Ömer
Reh-i dîn içre bir mücâhid er

Sarf edüp nûr-ı dîdesin 'Osmân
Oldı fazl-ile câmi'ü'l-Kur'ân

Esedullâh ol İmâm 'Alî
Şu'le-i şem'-i bezm-i Lemyezelî

Güzel insanların gönül kabelelerinin mimarına sayısız
övgüler, sonsuz dualar olsun. O, ezeli Yaratıcının
kudretli yasalarıyla Allah yolunda yürüyüp yaşam ve
sonsuzluk menzillerine giden, güçsüz, kalbi kırık
ümmeini, sırat köprüsünden cennet bahçelerinin
sarayına yolladı ve din kandilini kılavuz etti onlara.

Ne büyük kerem var Allah'ın yaratışında
Örnek getirdi ahirete, hem de dünyada.

Sırat köprüsüdür o yüce sevgilinin emri
Cehennemdir ondan uzak düşenin yeri.

Resul'ün mağara yoldaşdır Sıddık
Resul'ün dert ortağıdır Sıddık

Gelmemişti dünyaya Ömer gibi
Din yolunda savaşıyan yiğit bir er.

Göz nurunu döküp erdemle
Kuran'ın toplayıcısı oldu Osman.

Allah'ın aslanıdır İmam Ali
Sonsuzluk meclisinde kandil alevi.

Efendimize salavat, dört halifeye övgü...

İbtidâ-i tahrir-i inşâ'-i bî-nazîr ü dil-pezîr

Sebeb-i tahrîr-i kitâb-ı müstetâb ve zîver-i cemâl-i şâhid-i müşgîn-nikâb budur ki, meger bir gün ser-mi'mârân-ı Pâdi-şâh-ı kâm-rân Sinân bin 'Abdülmennân pîr-i nâ-tüvân olup sahîfe-i rûzgârda nâm u nişânı kalup du'â-i hayr ile yâd olmasına bâ'is olmak için bu hakîr-i şikeste-zamîr, fütâde-i bî-dest-gîr Sâ'î-i dâ'îden hasb-i hâllerin nazım u nesr tahrir ü takrîr murâd edindiler. Bi-hasebî'l-makdûr beyân u 'ayân edüp 'izz ü huzûr-ı müstevcibü'l-hubûrlarına şikeste-beste bir tuhfe ile erdüm. Ve bu risâle-i münîfe Tezkiretü'l-Bünyân deyü ad verdüm. Bu dâstâna nazar eden dostândan • mercû ve mutazarra'dur ki 'aybını 'alâ-tarîki'l-imekân dâmen-i 'afv birle setr edüp bu hakîri garazla "Men sannefe fe-kad estah-def" meydânına nişâne eylemeyeler.

Şikâyet-i rûzigâr

Meyve-i bâg-ı ma'ânîdür suhan
Cûybâr-ı zindegânîdür suhan
Söz ki ma'nîdâr ü hem mevzûn ola
Anı kim gûş eylese meftûn ola
Ehl-i insâfuñ kavlidür hâsılı
Kâmil añlar yine kadr-i kâmilî

Gönle hoş gelen bu eşsiz metnin yazılması

Bu güzel kitabın yazılmasının ve bu siyah peçeli güzelin yüzündeki süsün nedeni şudur: Günün birinde, Padişah'ın artık iyice kocamış olan başmimarı Abdülmennan oğlu Sinan, zaman sayfasında adı ve izi kalıp hayırla anılmasına vesile olsun diye, bu kırık gönüllü, değersiz, elinden tutanı olmayan ve düşkün Sai'den, başından geçenleri, nazımla düzyazıyı karıştırarak yazmamı istediler. (Bir süre sonra) gücüm yettiğince yazıp anlatarak, sevinçlere değer katlarına kırık dökük bir armağanla vardım. Yazdığım bu risaleye de *Tezkiretü'l-Bünyan* adını verdim. Bu öyküyü okuyan dostlardan dileğim, eksiklerini -olabildiği ölçüde- bağışlama eteğiyle örtüp, bu değersiz, "yapıt veren hedef olur" meydanına hedef tahtası etmemeleridir.

Zamandan yakınma

Anlam bahçesinin meyvesidir söz
Canlılığın akıp giden ırmağıdır söz.
Anlamli ve ölçülü sözü
Kim dinlese büyülenir.
İnsaf sahiplerinin sözüdür bu:
Kâmil kişinin değerini kâmil olan bilir.

Kitapta altı eserin hikâyesi:

- s.48 - Şehzade Camisi
- s.49 - Kırkçeşme Su Tesis
- s.61 - Süleymaniye Camisi
- s.72 - Sultan Süleyman'ın bahçesi
- s.75 - Büyükçekmece Köprüsü
- s.82 - Selimiye Camisi

Selimiye

Suleymaniye

Şehzade

Kırkçeşme Su Yolları

Merhûmuñ odabaşısı du'â edüp eyitti: "Sa'âdetlü
Pâdişâhum! Bu mi'mâr Ağa bendeñüz hâlî âdam deĝül,
velâyeti var gibi; ne 'aceb hâlet vâki' oldı!"

Beyt

Meĝer Hızır-ı zamândur mâhasal bu pîr-i nûrânî
Nümâyân etti Şâh'a zulmet içre âb-ı hayvânı

Mesnevî

Dedi Şeh zâhiren bu san'attur
Lîk ma'nîde hem kerâmettür
Olsa fenninde bir gişi üstâd
Aña bâb-ı sa'âdet ola güşâd
Şükr ü minnet Hudâ-yı Mennân'a
Mâliküz böyle kâmil inşâna-

"Saadetli Padişahım! Bu Mimar Ağa kulunuz
boş adam deĝil; sanki evliyalığı var. Ne şaşılması
bir durum oldu!"

Sanki Hızır'ıdır zamanın bu nurlu koca
Görünür kıldı şah için yaşam suyunu karanlıkta.

Bir sanattır bu, dedi şah, görünüşe bakarsan
Bir keramettir hem, aslını ararsan.

Bir kişi işinin ustası oldu mu
Açılır önünde mutluluğun kapısı.

Şükür ve minnet, ihsanı bol Tanrı'ya
Ki sahibiz böyle kusursuz bir insana.

Pahdişaktan böyle övgü almak kolay deĝil

*Gel yıkalım şu Süleymaniye'yi desen, iki kazma kürek, iki de ırgat gerek.
Hadi yapalım geri şunu desen, bir Sinan gerek, bir de Süleyman.*

El-fâtiha